ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΠΡΩΤΗ: Η ΙΔΙΑΙΤΕΡΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΣΚΕΨΗΣ

Τα φιλοσοφικά ερωτήματα:

- Δε μοιάζουν με τα επιστημονικά, γιατί δε γνωρίζουμε:
  - από πού να ξεκινήσουμε την ανάλυσή τους
  - ποια μέθοδο να ακολουθήσουμε
- είναι παράδοξα, αφηρημένα, οριακά, θεμελιώδη ή έσχατα (σπρώχνουν την ανθρώπινη σκέψη στα όρια της)

Φιλοσοφία είναι:

- σκέψη πάνω στην ίδια τη σκέψη και τις δυνατότητες της
- οι θεωρίες στις οποίες καταλήγουν οι φιλόσοφοι

Στη σύγχρονη εποχή:

- έχει γίνει κατάχρηση του όρου, διότι
  - χρησιμοποιείται ευρύτατα ο όρος (π.χ. φιλοσοφία του δικαίου, των μαθηματικών κτλ.)
  - εφαρμόζεται στο λόγο με διάφορες σημασίες

Πάντως κάθε σκέψη δεν είναι φιλοσοφία.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΔΕΥΤΕΡΗ: ΒΑΣΙΚΟΙ ΣΤΟΧΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΚΗΣ ΔΡΑΣΤΗΡΙΟΤΗΤΑΣ

1. ΔΙΑΣΑΦΗΣΗ ΓΕΝΙΚΩΝ ΕΝΝΟΙΩΝ

Για να προσεγγίσουμε τα φιλοσοφικά ερωτήματα πρέπει

- να κατανοήσουμε διάφορες γενικές και αφηρημένες έννοιες π.χ. δικαιοσύνη
- να ορίσουμε έννοιες που ο νόημα τους είναι σκοτεινό αι συγκεχυμένο, αφού χρησιμοποιούνται διαφορετικά στην καθημερινότητα και διαφορετικά στην επιστήμη
- να καταλήξουμε σε ορισμούς που σχηματίζονται από τα κοινά και σταθερά σημεία των ειδικότερων σημασιών

2. ΑΙΤΙΟΛΟΓΗΣΗ ΒΑΣΙΚΩΝ ΠΕΠΟΙΘΗΣΕΩΝ

- Για να φιλοσοφήσουμε πρέπει να αρχίσουμε να απορούμε και για τα πράγματα που θεωρούσαμε αυτονόητα.
- Οι αισθήσεις μας αλλά και η λογική μας συχνά σφάλλουν, έτσι όσα θεωρούμε προφανή μπορεί να αλλάξουν.

3. ΔΙΑΜΟΡΦΩΣΗ ΜΙΑΣ ΣΥΝΟΛΙΚΗΣ ΘΕΩΡΗΣΗΣ ΤΟΥ ΚΟΣΜΟΥ ΚΑΙ ΤΗΣ ΘΕΣΗΣ ΤΟΥ ΑΝΘΡΩΠΟΥ ΜΕΣΑ ΣΕ ΑΥΤΟΝ

- Η κοινή εμπειρία, η θρησκεία, οι επιστήμες, η τέχνη μας φανερώνουν διαφορετικές και συχνά αλληλοσυγκρουόμενες όψεις του κόσμου.
- Η φιλοσοφία προσπαθεί να εναρμονίσει όλες αυτές τις διαφορετικές όψεις του κόσμου και
- να μας βοηθήσει να διαμορφώσουμε μια συνολική και λογικά συνεκτική (χωρίς αντιφάσεις) εικόνα του κόσμου και της θέσης μας μέσα σε αυτόν.

4. ΚΑΘΟΔΗΓΗΣΗ ΤΗΣ ΠΡΑΞΗΣ ΚΑΙ ΟΡΓΑΝΩΣΗ ΤΟΥ ΤΡΟΠΟΥ ΖΩΗΣ

- Από την εποχή του Σωκράτη και των σοφιστών η φιλοσοφία θέτει πρακτικούς στόχους.
- Όλοι οι βασικοί στόχοι της φιλοσοφικής δραστηριότητας παρέχουν αρχές που θα ρυθμίσουν τη ζωή μας.
- Για την αρχαιοελληνική σκέψη, η φιλοσοφία είναι η τέχνη του βίου.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΡΙΤΗ: ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

1. ΟΙ ΒΑΣΙΚΟΙ ΚΛΑΔΟΙ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

- **Μεταφυσική ή οντολογία:** λόγος περί του όντος, δηλαδή της πραγματικότητας και πιο συγκεκριμένα της βαθύτερης υφής της.
- **Γνωσιολογία:** πώς πρέπει να προσεγγίζεται η πραγματικότητα, ποια είναι η φύση της, ποια είναι τα όρια της γνώσης μας για αυτήν
- **Πρακτική φιλοσοφία ή αξιολογία:** περιλαμβάνει τη ηθική που προσπαθεί να προσδιορίσει τον ηθικό τρόπο διαβίωσης των ανθρώπων, την πολιτική φιλοσοφία που προσπαθεί να προσδιορίσει τρόπους οργάνωσης της κοινωνίας και των πολιτικών θεσμών και την αισθητική που έχει ως κεντρικό αντικείμενο την τέχνη.
- **Λογική :** ασχολείται με το πώς πρέπει να σκεφτόμαστε, για να σκεφτόμαστε σωστά.

2. ΕΠΙΧΕΙΡΗΜΑΤΑ

- Στη φιλοσοφία δεν αρκεί να προβάλλει κανείς ισχυρισμούς και θέσεις ή να επικαλείται τις διαισθήσεις και τις ιδέες του, αλλά είναι απαραίτητο να προσπαθεί να τις υποστηρίζει με *επιχειρήματα*. Αυτό απαιτεί:
  - ✓ να οργανώνει τη σκέψη του έτσι, ώστε να συνδέει λογικά τις πεποιθήσεις του.
  - ✓ να ξεκινά από ορισμένες προτάσεις (*τις προκείμενες*) και να καταλήγει στην πρόταση την οποία θέλει να υποστηρίξει (*το συμπέρασμα*)
  - ✓ να καταλάβει με βάση τη λογική πότε το συμπέρασμα συνάγεται ή προκύπτει από τις προκείμενες του επιχειρήματος
  - ✓ να ελέγχει αν το επιχείρημα είναι έγκυρο και αληθές
- πρέπει όσοι φιλοσοφούν να αντλούν στοιχεία από τις πεποιθήσεις του κοινού νου
- και να χρησιμοποιούν την καθημερινή μας γλώσσα.

3. ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΕΠΙΣΤΗΜΕΣ

- Σε παλαιότερες εποχές δε γινόταν διάκριση μεταξύ φιλοσοφίας και επιστημών.
- Όμως, αποσπάστηκαν σιγά σιγά επιμέρους γνωστικά πεδία, τα οποία στα νεότερα χρόνια αποτέλεσαν τη φυσική, τη βιολογία, την ψυχολογία, την κοινωνιολογία κτλ.
- Η φιλοσοφία εξακολουθεί να υφίσταται ως μια διαφορετική εκδήλωση του πνεύματος. Αυτή διακρίνεται από τις επιστήμες όχι μόνο :
  - ✓ ως προς τον βαθμό γενικότητας, αλλά και
  - ✓ ως προς την έμφαση σε εννοιολογικές διερευνήσεις,
  - ✓ ως προς την επιμονή στη βαθύτερη αιτιολόγηση βασικών, καθημερινών και επιστημονικών πεποιθήσεων και
  - ✓ ως προς τη σημασία της για τη νοηματοδότηση της ανθρώπινης ύπαρξης.

ΣΥΜΠΕΡΑΣΜΑ

- Η φιλοσοφία λοιπόν έρχεται:
  - ✓ "πριν" από τις επιστήμες -για να τις βοηθήσει να θεμελιώσουν τις αρχές τους, να προσδιορίσουν καλύτερα τις έννοιές τους και να οργανώσουν τις μεθόδους τους, ώστε να διευκολυνθεί το έργο τους
  - ✓ αλλά και "μετά" από αυτές - για να συνοψίσει και να ερμηνεύσει τα πορίσματα των ερευνών τους.
- η φιλοσοφική σκέψη δεν έχει τη γραμμική εξέλιξη που έχουν οι επιστήμες.
  - ✓ Η φιλοσοφία γυρνά και ξαναγυρνά σε ερωτήματα που παραμένουν "ανοικτά" από τη φύση τους και προσπαθεί να τα φωτίσει κατά τον καλύτερο δυνατό τρόπο
- η φιλοσοφία δεν μπορεί να αγνοεί την εξέλιξη της επιστημονικής προσέγγισης του κόσμου,
  - ✓ εφόσον μάλιστα την ενδιαφέρει πάνω απ' όλα η βαθύτερη σημασία των πορισμάτων των επιστημών για τον άνθρωπο, τις σκέψεις και τις πράξεις του.

ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ Β΄ΛΥΚΕΙΟΥ

ΚΕΦΑΛΑΙΟ 1: ΞΕΚΙΝΩΝΤΑΣ ΑΠΟ ΤΗΝ ΑΠΟΡΙΑ

ΕΝΟΤΗΤΑ ΤΕΤΑΡΤΗ: ΦΙΛΟΣΟΦΙΑ ΚΑΙ ΚΟΙΝΩΝΙΑ

1. ΑΜΦΙΣΒΗΤΗΣΗ ΤΗΣ ΑΞΙΑΣ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

❖ Ο απλός άνθρωπος ενοχλείται και βρίσκει τη φιλοσοφική συζήτηση άσκοπη και τα ερωτήματα αναπάντητα, διότι:

- τα φιλοσοφικά ερωτήματα φαίνονται στην αρχή παράξενα και προκαλούν μια ιδιάζουσα αμηχανία ή και διανοητική δυσφορία.
- οι φιλόσοφοι επιμένουν υπερβολικά στη διασάφηση εννοιών που εκ πρώτης όψεως δεν αποτελούν πρόβλημα, και στην αιτιολόγηση πεποιθήσεων που θεωρούνται βασικές και αυτονόητες

❖ Η φιλοσοφία θεωρείται επικίνδυνη,

- εφόσον κλονίζει τις βεβαιότητές μας και ενδεχομένως υπονομεύει την πίστη μας στη θρησκεία, στις παραδόσεις αλλά και στους πολιτικούς θεσμούς της κοινωνίας μας.
- από την αρχαιότητα μέχρι σήμερα υπάρχουν χαρακτηριστικά παραδείγματα δίωξης ή και καταδίκης φιλοσόφων όπως, μεταξύ άλλων, του Σωκράτη (για εισαγωγή στην κοινωνία "καινών δαιμονίων" και για "διαφθορά των νέων"), του Πλάτωνα (αιχμαλωσία στη Σικελία, όπου είχε προσπαθήσει να διδάξει φιλοσοφία στον τύραννο των Συρακουσών Διονύσιο Β΄) κα.
- Ο Πλάτων περιγράφει με γλαφυρό τρόπο τη μοίρα του φιλοσόφου που προσπαθεί να στρέψει και τους συνανθρώπους του, οι οποίοι, ζουν μέσα στην άγνοια, στη μελέτη της φιλοσοφίας. Τον παρομοιάζει με δεσμώτη στο βάθος ενός σπηλαίου, ο οποίος κατορθώνει να απελευθερωθεί από τα δεσμά του, να βγει από το σπήλαιο και να δει το φως του ήλιου. Όταν επιστρέφει στο σπήλαιο, για να διδάξει την αλήθεια σε όσους βρίσκονται ακόμα δεμένοι και έχουν μπροστά τους μόνο είδωλα της πραγματικότητας, εκείνοι δε θα τον πιστέψουν, θα προτιμήσουν να μείνουν στην πλάνη τους και θα τον προπηλακίσουν, ίσως μάλιστα απειλήσουν να τον σκοτώσουν (όπως συνέβη και με τον Σωκράτη).

2. Η ΧΡΗΣΙΜΟΤΗΤΑ ΤΗΣ ΦΙΛΟΣΟΦΙΑΣ

- η φιλοσοφία δεν είναι ούτε άχρηστη ούτε επικίνδυνη. Αντίθετα, τα οφέλη της φιλοσοφικής σκέψης είναι:
- . Η αποφυγή εννοιολογικών συγχύσεων,
- η ανίχνευση των δυνατών απαντήσεων στα "μεγάλα ερωτήματα" της ύπαρξής μας

- η συνειδητοποίηση των ορίων της γνώσης μας,
- η διαμόρφωση συνολικών αντιλήψεων για τον άνθρωπο και τον κόσμο μας
- μας επιτρέπει να βγούμε από τη ρουτίνα της καθημερινότητας και να δούμε τα πράγματα από κάποια απόσταση.
- Η πρακτική σημασία της μελέτης της και τη συμβολή της στην προσωπική ανάπτυξη του ατόμου και στην κοινωνική πρόοδο.
    - ✓ η επίπονη άσκηση στην επιχειρηματολογία οξύνει την κριτική μας ικανότητα,
    - ✓ μας προστατεύει από λογικά σφάλματα
    - ✓ μας δίνει τη δυνατότητα να ελέγξουμε και να διορθώσουμε πολλές προκαταλήψεις.
    - ✓ διευρύνει τον διανοητικό μας ορίζοντα
    - ✓ μας φανερώνει θεωρητικές και πρακτικές δυνατότητες που δεν είχαμε σκεφτεί προηγουμένως.
    - ✓ Πολλοί επιστήμονες, όπως ο Νεύτων ή ο Αϊνστάιν, οδηγήθηκαν στη διατύπωση των θεωριών τους έχοντας προηγουμένως επιδοθεί σε ανάλυση εννοιών και σε νοητικά πειράματα φιλοσοφικού χαρακτήρα.
        - ➢ Συγκεκριμένα, ο Νεύτων και ο Αϊνστάιν συνέλαβαν την ιδέα της βαρύτητας και της σχετικότητας, αντίστοιχα, όχι μόνο μέσα από παρατηρήσεις των φυσικών φαινομένων, αλλά κυρίως μέσα από τον αφηρημένο στοχασμό πάνω σ' αυτές τις παρατηρήσεις, ο οποίος βασιζόταν σε γενικότερες φιλοσοφικές αντιλήψεις.
        - ➢ στον χώρο των νομικών και των πολιτικών συζητήσεων, που συμβάλλουν στην εξέλιξη των κοινωνικών θεσμών, ο κριτικός ρόλος της φιλοσοφίας είναι πολύτιμος. Οι ιδέες των ανθρώπινων δικαιωμάτων και του κοινωνικού συμβολαίου, που κυριάρχησαν στις δυτικές κοινωνίες μετά τη Γαλλική Επανάσταση, έγιναν πρώτα αντικείμενο διεξοδικής επεξεργασίας από τους φιλοσόφους της εποχής του Διαφωτισμού, τον Ρουσό, τον Λοκ, τον Βολταίρο.
        - ➢ Αλλά και στον 20ό αιώνα και μέχρι τις μέρες μας πολλοί φιλόσοφοι, όπως ο Ράσελ, ο Σαρτρ, ο Μαρκούζε και ο Τσόμσκυ, δε δίστασαν να αντιπαρατεθούν με την πολιτική εξουσία.
- στη καθημερινότητα η φιλοσοφική συζήτηση βοηθά τον άνθρωπο να καταλάβει καλύτερα κάποιο πρόβλημα που τον απασχολεί και να πάρει ορθότερες αποφάσεις.